"הַשַרְח הַחַלַבִּי" לַתּוֹרָה

תרגום התורה לערבית-יהודית שבפי יהודי ארם-צובא (חלב)

ספר דברים

פרשת וזאת הברכה

המרכז העולמי למורשת יהדות ארם-צובא (חלב)

תל-אביב תשס"ו - 2005

אל עמיו על אשר מעלתם בי
בתוך בני ישראל במי מריבת
קדש מדבר צן על אשר לא
קדשתם אותי בתוך בני ישראל
כי מנגד תראה את הארץ
ושמה לא תבוא אל הארץ
אשר אני נתן לבני ישראל

וזאת הברכה אשר ברך משה
איש האלהים את בני ישראל
לפני מותו ויאמר יהוה מסיני
בא וזרח משעיר למו הופיע
מהר פארן ואתה מרבבת
קדש מימינו אשדת למו
אף חבב עמים כל קדשיו
בידך והם תכו לרגלך ישא
מדברתיך תורה צוה לנו
משה מורשה קהלת יעקב
ויהי בישרון מלך בהתאסף
ראשי עם יחד שבטי
ישראל יחי ראובן ואל
ימת ויהי מתיו מספר
וזאת ליהודה ויאמר
שמע יהוה קול יהודה ואל
עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר
מצריו תהיה

וללוי אמר תמיך ואוריך
לאיש חסידך אשר נסיתו
במסה תריבהו על מי מריבה
האמר לאביו ולאמו לא
ראיתיו ואת אחיו לא הכיר
ואת בנו לא ידע כי שמרו
אמרתך ובריתך ינצרו יורו
משפטיך ליעקב ותורתך
לישראל ישימו קטורה
באפך וכליל על מזבחך
ברך יהוה חילו ופעל ידיו
תרצה מחץ מתנים קמיו
ומשנאיו מן יקומון
לבנימן אמר ידיד יהוה
ישכן לבטח עליו חפף עליו
כל היום ובין כתפיו שכן
וליוסף אמר מברכת
יהוה ארצו ממגד שמים מטל
ומתהום רבצת תחת וממגד
תבואת שמש וממגד גרש
ירחים ומראש הררי קדם
וממגד גבעות עולם וממגד
ארץ ומלאה ורצון שכני
סנה תבואתה לראש יוסף
ולקדקד נזיר אחיו בכור
שורו הדר לו וקרני ראם
קרניו בהם עמים ינגח יחדו
אפסי ארץ והם רבבות
אפרים והם אלפי מנשה

ולזבולן אמר שמח
זבולן בצאתך ויששכר
באהליך עמים הר יקראו
שם יזבחו זבחי צדק כי שפע
ימים יינקו ושפוני טמוני
חול ולגד אמר
ברוך מרחיב גד כלביא
שכן וטרף זרוע אף קדקד
וירא ראשית לו כי שם חלקת
מחקק ספון ויתא ראשי
עם צדקת יהוה עשה
ומשפטיו עם ישראל
ולדן אמר דן גור
אריה יזנק מן הבשן ולנפתלי
אמר נפתלי שבע רצון ומלא
ברכת יהוה ים ודרום ירשה
ולאשר אמר ברוך
מבנים אשר יהי רצוי אחיו
וטבל בשמן רגלו ברזל
ונחשת מנעלך וכימיך דבאך
אין כאל ישרון רכב שמים
בעזרך ובגאותו שחקים
מענה אלהי קדם ומתחת
זרעת עולם ויגרש מפניך
אויב ויאמר השמד וישכן
ישראל בטח בדד עין יעקב
אל ארץ דגן ותירוש אף
שמיו יערפו טל אשריך

פרשת "וזאת הברכה" מ"כתר ארם-צובא"

[illegible]

פרשת "וזאת הברכה" מן השרח החלבי הקדום לתורה (כתב יד בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים)

נ

שביעי
מד וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־
דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי
מה הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן־נוּן׃ וַיְכַל
מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים
מו הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם
הַיּוֹם אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת־בְּנֵיכֶם
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי
מז הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ כִּי לֹא־דָבָר
רֵק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם
וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃

מפטיר
מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם
מט הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר׃ עֲלֵה אֶל־הַר
הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר־נְבוֹ אֲשֶׁר
בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
נ לַאֲחֻזָּה׃ וּמֻת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה
עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל־עַמֶּיךָ
כַּאֲשֶׁר־מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר
נא הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו׃ עַל
אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמֵי־מְרִיבַת קָדֵשׁ
מִדְבַּר־צִן עַל אֲשֶׁר לֹא־
קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי

נב יִשְׂרָאֵל׃ כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה
אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

הברכה
לג א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה ס
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
ב לִפְנֵי מוֹתוֹ׃ וַיֹּאמַר יְהוָה מִסִּינַי
בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ
ג מִימִינוֹ °אֵשְׁדָּת לָמוֹ׃ אַף חֹבֵב
עַמִּים כָּל־קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם
תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ׃
ד תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה
ה קְהִלַּת יַעֲקֹב׃ וַיְהִי בִישֻׁרוּן
מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד
ו שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃ יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־
יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר׃
ז וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר
שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־
עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֵזֶר
מִצָּרָיו תִּהְיֶה׃

שני
*ח וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ
לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ
בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה׃
ט הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
רְאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכִּיר
וְאֶת־בָּנָו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ
י אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ׃ יוֹרוּ

מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ
לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ
יא וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ׃ בָּרֵךְ יְהוָה
חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ
מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן־
יְקוּמוּן׃
יב לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה
יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו
כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן׃
שלישי
*יג וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת
יְהוָה אַרְצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל
יד וּמִתְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת׃ וּמִמֶּגֶד
תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ
טו יְרָחִים׃ וּמֵרֹאשׁ הַרְרֵי־קֶדֶם
טז וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם׃ וּמִמֶּגֶד
אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וּרְצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה
תָּבוֹאתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד
יז נְזִיר אֶחָיו׃ בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ
וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים
יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי־אָרֶץ וְהֵם
רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי
* מְנַשֶּׁה׃
רביעי
יח וְלִזְבוּלֻן אָמַר שְׂמַח
זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ וְיִשָּׂשכָר
יט בְּאֹהָלֶיךָ׃ עַמִּים הַר־יִקְרָאוּ
שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שֶׁפַע
יַמִּים יִינָקוּ וּשְׂפֻנֵי טְמוּנֵי חוֹל׃
כ וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב
גָּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוֹעַ אַף־
כא קָדְקֹד׃ וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי־

° אֵשׁ דָּת

44. **ויבא** – ואיגֿא מוסה וכלאם אלא גֿמיע כלאם תסבחא האדי פי חצֿרית אלקום הוא והושע איבין נון: 45. **ויכל** – וכמל מוסה ליכלים אלא גֿמיע אלכלאם הדולי אלא גֿמיע ישראיל: 46. **ויאמר** – וקאל אליהון גֿעלו קלבכון לגֿמיע אלכלאם אלא אנא שאהיד פיכון אליום אלדי תווצו אלא בנינכון לתחפצֿו לתצנעו אלא גֿמיע כלאם אלשריעא האדי: 47. **כי** – אין לם כלאם פאריג הוא מנכון אין הוא חייתכון ופיל כלאם האדא תטוולו אייאם עלא אלארץֿ אלדי אנתו פאייתין אלא אלשט תם לתוורתוהא:

48. **וידבר** – וכלאם אללה אלא מוסה פי עצֿמיית אליום האדא קאיילא: 49. **עלה** – טלאע אלא גֿבל אלקטועא האדא גֿבל נבו אלא פי ארץֿ מואב אלדי עלא קבל ירחו ונצֿור אלא ארץֿ כנען אלדי אנא עטי לבנין ישראל ללמיליך: 50. **ומת** – ומות פיל גֿבל אלדי אנתא טאליע תם ונגֿימיע אלא קומך כאלדי מת אהרון אכֿוך פי עלווית אלגֿבל ונגֿמע אלא קומו: 51. **על** – עלא אלדי פגֿרתו פיי פי וצט בנין ישראיל פי מאיית כֿצומית קדש בר צין עלא אלדי לם קדסתו אלי פי וצט בנין ישראיל: 52. **כי** – אין מן קבל תנצֿור אלא אלארץֿ ותם לם תיגֿי אלא אלארץֿ אלדי אנא עטי לבנין ישראיל:

לג

וזאת הברכה 1. **וזאת** – והאדי אלברכיה אלדי ברך מוסה רגֿול נביא אלרב אלא בנין ישראיל קבל מימות: 2. **ויאמר** – וקאל אללה מן סיני אתגֿלא ואשרק אווקרו מן שעיר ליהון מן גֿבל פארן ומעו רבוואת מקדסין מן ימינו נאר שריעא ליהון: 3. **אף** – כמאניה חאב אלאומם גֿמיע אקדסו פי ידיך והימא אנצֿרבו לסבאבך יקבלו כלאמך: 4. **תורה** – שריעא ווצא לנו <!> מוסה וורתא לגֿוק יעקוב: 5. **ויהי** – וכאן פי ישראיל מליך פי תגֿימוע רוס קום גֿמיעא אסבט ישראיל: 6. **יחי** – יעיש ראובן ולם ימות ויכון ארגֿלו עדאד: 7. **וזאת** – והאדי ליהודה וקאל סמע יא אללה צוט יהודה ואלא קומו תגֿיבו ידיה כֿצומיה לו ומעוניה מן מצֿייקינו תכון:

8. **וללוי** קאל תומים ואורים לרגֿול אפצֿיילך אלדי גֿרבתו פיל תגֿריב תכֿצמו עלא מאיית כֿצומיה: 9. **האמר** – אלקאייל לאבו ולאמו לם נצֿרתו ואלא אכֿוותו לם חקק ואלא בנינו לם עריף אין חפצֿו אקוולך ואחדך יחפצֿו: 10. **יורו** – ידילו אחכמך ליעקוב ואשרייעך לישראיל יגֿעלו בכֿור פי גֿצֿבך וסעידיה עלא מדבחך: 11. **ברך** אללה מאלו ופיעיל ידיה תרצֿא צֿאריב חקווא מתקאוומינו ובגֿצֿינו מן יקומו: 12. **לבנימין** קאל כֿליל אללה יסכון למינתיכֿאל עליה מגאטי עליה טול אלנהאר ובין כתאפו סכאן: 13. **וליוסף** קאל מברכֿיה מן קדאם אללה ארצֿו מן פווכי אלסמא מן אלטל ומן אלגֿימיר ברכת תחת: 14. **וממגד** – ומן פווכי מגל אלשמס ומן פווכי דרש אלשהור: 15. **ומראש** – ומן אוולת גֿביל אלשרק ומן פווכי יפאעי דהר: 16. **וממגד** – ומן פווכי ארץֿ ומלווהא ואלרצֿה סאכין פי סנה יגֿו לראס יוסף ולגֿמגֿמת מפרוק אכֿוותו: 17. **בכור** – בכיר תורו בהגֿיה לו וקרון רים קרונו פיהון אומם יקתול גֿמיעא אטרף אלארץֿ והימא רבוויית אפרים והימא אלפת מנשה: 18. **ולזבלון** קאל פרח זבלון פיכֿרוגֿך וישׂשכר פיכֿמתך: 19. **עמים** – אומם גֿבאל יתנאדו תם ידבחו אדבייח עדל אין כתרית אלבחור ירצֿעו ואלמגטא מטמורין אלרמל: 20. **ולגד** קאל מברך מווסיע גד כלבוויה סכאן ויכֿטוף זיניד איצֿא גֿמגֿמיה: 21. **וירא** – ונצֿר אוולייה לו אין תם קסמית ראסים מכֿבא ואיגֿא

46. **שימו לבבכם** – וכן **בד**. ג: חוטו באלכון – נרדפים. 47. **דבר רק** – וכן **בד**. ג: כלאם בטאל, ר״ל לא לחנם אתם יגיעים. רֵיק – פאריג. 49. **הר העברים** – וכן **ב**. ד: גֿבאל אלגֿזאייר – ראה לעיל. **לאחזה** – וכן **ב**. ד: ליחוזיה – נרדפים. 50. **בהר ההר** – במעלה ההר. **בד**: פי ראס אלגֿבאל – בראש ההר. 51. **מעלתם בי** – מרדתם בי. **ב**: כֿלפתו פי קולי – מרדתם בדברי. ד: אכֿטיתו פיי – חטאתם לי. ג: נכתו, ר״ל סבבתו אלנכת ב״י לינכתו פיי, נכר ונדב ומעלה מעל – מעלו, ר״ל גרמתם למעל בני ישראל למעול בי מעל וקריאה למלחמה וכו׳. 52. **מנגד** – **ב**: קיבאל – מול. ד: מן חידא – נרדפים. ג: מן בעיד ר״ל קבאל – מרחוק, רוצה לומר מול. **תבוא** – תבוא. **בד**: תדכֿול – תיכנס.

לג

1. **איש האלהים** – איש נביא האלהים, וכן **ב**. ג: נביא אללה. ד: נביא אלרב.
2. **ה׳ מסיני בא** – ה׳ מסיני התגלה, וכן **ב**. **גד**: מן גֿבאל סיני אתגֿלא – מהר סיני התגלה, כתרגום רס״ג: תגֿלי לנא מן טור סיני. **וזרח משעיר למו** – וזרח כבודו משעיר, כת״א (וזיהור יקריה משעיר). **ב**: תרגום מילולי. ד: ואשרק מן גֿבאל שעיר עליהון – וזרח מהר שעיר עליהם, כתרגום רס״ג. **הופיע מהר פארן** – האיר מהר פארן, כפירוש הרשב״ם. **ואתה מרבבת קדש** – ועמו רבבות קדושים, כת״א (ועמיה רבבת קדישין). **בגד**: ואגֿא מעו רבוואת מלאייכה קדוסין – ובאו עמו רבבות מלאכים קדושים. **מימינו אש דת למו** – מימינו אש התורה להם, וכן ג. **ב**: מין ימינו מן וצט אלנאר שריעא עטא ליהון – מימינו מתוך האש תורה נתן להם, ושלושתם בעקבות ת״א (כתב ימיניה מגו אישתא אוריתא יהב להון), וכן רש״י: דבר אחר. אש דת, כתרגומו, שנתנה להם מתוך האש. ד: סונית אלנאר עטאהון – תורת האש נתן להם. 3. **חבב עמים** – אהבת העמים. **ב**: עז אלאצבט – אהוב, יקר השבטים. ד: עז אלאמאם – אהוב, יקר העמים. **כל קדשיו בידך** – וכן ד. **ב**: גֿמיע רווח מקדאסינו פי ידך – כל נפשות קדושיו בידך, וכן ג, כפירוש רש״י: נפשות הצדיקים גנוזות אתו וכו׳. **והם תכו וגו׳** – והם הוכו בגללך, יקבלו דבריך, וכן **בד**. ג: אתווצטו לאקדאמך, תכו – אלתפקו ומצֿייו לתחת כנפך, ר״ל פייאך – היו בתווך לרגליך, תכו – התחברו והלכו לתחת כנפיך, רוצה לומר צלך. פירוש זה בחלקו כפירוש רש״י: תוכו עצמן לתוך תחתית ההר

שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא
רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה
וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל׃
חמישי כב וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה
כג יְזַנֵּק מִן־הַבָּשָׁן׃ וּלְנַפְתָּלִי אָמַר
נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִּרְכַּת
יְהוָה יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה׃
כד וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ
מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו
כה וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ׃ בַּרְזֶל
וּנְחֹשֶׁת מִנְעָלֶךָ וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ׃
כו אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם
בְּעֶזְרֶךָ וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים׃
שישי כז מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת
זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב
כח וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד׃ וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל
בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ
דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף־שָׁמָיו יַעַרְפוּ
כט טָל׃ אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ
עַם נוֹשַׁע בַּיהוָה מָגֵן עֶזְרֶךָ

וַאֲשֶׁר־חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ
אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בָּמוֹתֵימוֹ
תִדְרֹךְ׃
שביעי לד א וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת
מוֹאָב אֶל־הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיַּרְאֵהוּ
יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־
ב הַגִּלְעָד עַד־דָּן׃ וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי
וְאֶת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
וְאֵת כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם
ג הָאַחֲרוֹן׃ וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־
הַכִּכָּר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר
ד הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר׃ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה
הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא
ה תַעֲבֹר׃ וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד־
יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי
ו יְהוָה׃ וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּי בְּאֶרֶץ

מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע
אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם
ז הַזֶּה׃ וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינוֹ
ח וְלֹא־נָס לֵחֹה׃ וַיִּבְכּוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת
מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי
ט בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה׃ וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן
מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה
אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
י יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ וְלֹא־קָם נָבִיא
עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר
יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים׃
יא לְכָל־הָאֹתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר
שְׁלָחוֹ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־עֲבָדָיו
יב וּלְכָל־אַרְצוֹ׃ וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה
וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל׃

דוס אלקום עדלית אללה ציניע ואחכמו מע ישראיל: 22. ולדן קאל דן ג̇ארו סבע יפסוך מן אלבתנאן: 23. ולנפתלי קאל נפתלי שבען רצ̇א ומלייאן ברכית אללה גרבי וקבלי יוורתהא: 24. ולאשר קאל מברך מן אלבנין אשר יכון מרתיצ̇י אכ̇וותו ומגטיץ̇ פיל זת רג̇לו: 25. ברזל – חדיד ונחאס מדסאך וכי איימך כ̇תייאריתך: 26. אין – ליס (טאייק) מיתיל אלטאיק ישראיל ראכיב סמא פי מעונתך ופי קדיתארו אלשוואהיק: 27. מענה – אווטן אילאה אלקדים ופי קולו אנסנעית דנייא והג̇ג̇ מן קדמך אלעדו וקאל פני: 28. וישכן – וסכן ישראיל לא מנתכאל וחיד כי שיכיל ברכיה אלדי בראכון יעקוב אבוהון אלא ארץ̇ מגל ועסיר איצ̇א סמוותו ינקיטו טל: 29. אשריך – יא בכ̇תך ישראיל מן מתלך קום מפרוג̇ פי איסים אללה תיריס עונתך ואלדי סיף̇ קדרך וינכ̇סעו עדווינך קדמך ואנתא עלא מפכוכין אלעינוק צלטינהון תדוס:

לד

1. ויעל – וטליע מוסה מן סהלית מואב אלא ג̇בל נבו ראס אלעילוויה אלדי עלא קבל ירחו וארווא אללה אלא ג̇מיע אלארץ̇ אלא אלגלעד חיתא דן: 2. ואת – ואלא ג̇מיע נפתלי ואלא ארץ̇ אפרים ומנשה ואלא ג̇מיע ארץ̇ יהודה חיתא בחר אלאכ̇ראני: 3. ואת – ואלא אלקבלייה ואלא אלסהליה פסחית ירחו קריית נכ̇ל חיתא צער: 4. ויאמר – וקאל אללה אליה האדי אלארץ̇ אלדי חלפת לאברהים ליצחק וליעקוב קאיילא לנסלך אעטיהא רוויתאך פי עינך ותם לם תפות: 5. וימת – ומת תם מוסה עבד אללה פי ארץ̇ מואב עלא קול אללה: 6. ויקבר – ודפאן אלו פיל ואדי פי ארץ̇ מואב קבל בית פעור ולם עיריף̇ רג̇ול אלא קברו חיתא אליום האדא: 7. ומשה – ומוסה איבין מייה ועשרין סניה פי מותו לם עתמית עינו ולם תג̇אייר נור וג̇הו: 8. ויבכו – ובכיו בני ישראיל אלא מוסה פי סהלית מואב תלתין יום וכ̇לצו אייאם בכי חיזין מוסה: 9. ויהושע איבין נון מלייאן אלהאם אלעילים אין סנאד מוסה אלא ידיה עליה וסמעו אליה בני ישראיל וצנעו כאלדי וצא אללה אלא מוסה: 10. ולא – ולם קם נביא עאד פי ישראיל כי מוסה אלדי ערפו אללה וג̇ה אלא וג̇ה: 11. לכל – לג̇מיע אייאת ואלברהנאת אלדי בעתו אללה ליצנע פי ארץ̇ מצר לפרעון ולג̇מיע עבידו ולג̇מיע ארצ̇ו: 12. ולכל – ולג̇מיע יד אלקווייה ולג̇מיע מכ̇יף̇ אלעצ̇ים אלדי ציניע מוסה לחצ̇רית ג̇מיע ישראיל:

לרגלך, בסיני. תוכו – לשון פוּעלו, הותווכו לתוך מרגלותיך. מדברתיך – כ̇טאבך, אקוואלך – נאומיך, דבריך. 6. ויהי מתיו מספר – וכן גד. ב: ויכון ארג̇לו עדדהון כיעדד בקיית איכ̇וותו – ויהיו אנשיו מספרם כמספר שאר אחיו. התוספת על פי רש"י: נמנין במנין שאר אחיו וכו'. שמע וגו' – וכן ד. ב: איקבל יא אללה צלאת יהודה ואילא קומו תג̇יבו ביל סלם – שמע ה' תפילת יהודה ואל עמו תביאנו בשלום, כת"א (קביל ה' צלותיה דיהודה... ולעמיה תתיביניה בשלם). 8. תמיך ואוריך – לא תרגם, והביא את השם העברי בלא כינוי הגוף. ב: אכמאלך ואנוורך לבסת לרג̇ול – תומיך ואוריך הלבשת לאיש, כת"א, וכן ד: אכמאלך ואנוורך – וראה לעיל בהערות לשמות כח 8, ובמבוא. 10. ישימו קטורה באפך – ישימו קטורה בזעמך. ב: יג̇עלו בכ̇ור קידמך – ישימו קטורה לפניך. ד: יג̇עלו בכ̇ור פי אינפך – תרגום מילולי. ג: פי נצ̇בך, קודאמך. וכליל – ועולה, וכן ג. ב: וכ̇אליץ ליל רצ̇א – וסופי (נשרף כליל) לרצון, כת"א (גמיר לרעוא). ד: חריק – שֲרֵפה (שרפה כליל). 11. חילו – הונו, וכן בד, כת"א (נכסין). תרצה – וכן ב. ד: תקבל – תקבל. מחץ – מכה, וכן ג. ב: פעם. ד: אפעם – מחץ, מעך. מן יקומון – כשיקומו. בד: לם יקומו – לא יקומו. ג: ללא יקומו – כדי שלא יקומו, כת"א (ולא יקומון), וכפירוש רש"י: מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה. 12. ידיד – כ̇ליל – שמשמעו ידיד, רֵע, אוהב – כינויו הערבי של אברהם. בגד: עזיז – אהוב, יקר. חפף עליו – מכסה עליו, וכן ב. ד: מרפריף̇ עליה – מרחף̇ עליו. ג: סאתיר, מפיי – מגן, מֵצֵל, כת"א (מגין), וכפירוש הרד"ק: מסתיר ומכסה עליו. על כתוב זה בתרגומים ובפירושים, ראה אבישור 1977א, עמ' 199–208. ובין כתפיו שכן – תרגום מילולי. ב: ופי ארצ̇ו תתג̇לא אלסיכיניה – ובארצו תתגלה השכינה, כת"א (ובארעיה תשרי שכינתא). ד: ובין תוכ̇מו סאכין – ובין תחומיו (גבולו) שכן. ג: כתפיו – כתרגום תוכ̇מו (=גבולו) עלוו ארצ̇ו (=גובה ארצו), ר"ל כמו הכתף שהוא גבוה. 13. מברכת ה' – מבורכת מלפני ה', וכן ב, כת"א (מברכא מן קדם ה'). ד: מבארכה מן אללה – מבורכת מה'. ממגד – מפירות – וכן ד. ב: צאנעא פוואכי מין טל אלסמא – עושה פירות מטל השמים, כת"א (עבדא מגדנין מטלא דשמיא). ג: מן פוואכי, מן אתמאר – נרדפים. 14. גרש ירחים – דרש – אין בערבית במשמעות דומה. דרס בערבית משמעו תבואה או דגן. ראה ברתלמי 1935, עמ' 236. ב: חיבוב אלקמר – גרגירי הירח, כתרגום רס"ג: אלחבוב אלקמריה. ד: ומן פוואכי מדית אלקמר – ומפירות תקופת הירח, כפירוש רד"ק: והוא הזמן שהפירות מניצים ופורחים בכח הירח כאילו הירח מגרש אותם לחוץ. 15. ומראש – ומראשית, וכן ב. גד: ומן אוולת מבתדא – מראשית תחילת. הררי קדם – מהרי מזרח, וכן ב. ג: ג̇באל אלקדימין. ד: ג̇באל אלקדימיה – ההרים הקדומים. 16. סנה – השאיר את השם העברי או כתרגום רס"ג: סנא. וראה במבוא. בגד: עיליק. 17. בכור שורו – בכור בנו, וכן ב: כיביר בנינו, כת"א (רבא דבנוהי). ד: בוכר תורו – תרגום מילולי. הדר – וכן ב. ד: פוכ̇רא – נרדפים. ינגח – יהרוג. בד: ינטח – ינגח. אפסי ארץ – קצות הארץ, וכן בד. ג: אקטאר אלארץ̇ או אטראף̇ אלארץ̇ – מחוזות הארץ או קצות הארץ. 18. שמח וגו' – וכן ד. ב: איפרח יא זבולון פי כ̇ירוג̇ך ליל תיג̇ארה וישׂשכר פי ג̇ילוסך פיל מדרשות – שמח זבולון בצאתך למסחר וישׂשכר בשבתך בבתי מדרשות, כפירוש רש"י: זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון יושב לחוף̇ ימים ישכון, ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה... שמח... הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר הצלח בישיבת אהליך לתורה וכו'. על מדרשות, ראה במבוא. 19. עמים הר יקראו – תרגום מילולי, וכן גד. ב: אומם ישראל לג̇באל אלקודס ינג̇ימעו – עמי (שבטי) ישראל להרי המקדש יתאספו, כת"א (שבטיא דישראל לטור בית מקדשא מתכנשין), וכפירוש רש"י: להר המוריה יאספו. כי שפע ימים יינקו – כי רוב העמים יינקו. ב: אין כ̇יר אלביחור ירצ̇עו – כי טוּב הימים יינקו. ד: אין כ̇יר אלאומם ירצ̇עו – כי טוב העמים יינקו. ג: שפע – כ̇יר, ריסק,

המרכז העולמי למורשת יהדות ארם-צובא (חלב)

תל-אביב תשס"ו - 2005